

СВЕТ БОГА МАРСА ¹

*Сагледати ситуацију је почетак овладавања њоме. Ако тежим да сагледам **духовну** ситуацију времена желим, заправо, да будем човек.
(Карл Јасперс, *Духовна ситуација времена*, 1922)*

*Све, укључујући и савремену уметност и науку, служи варварству које долази. (Ф. Ниче, *Освит*, 1881)*

Све почиње са децом. Она се од најранијег узраста - јер „Где се гризе ваља и уједати“, а „Да би гризао треба зуби да расту“ (енглеска пословица), у сваком тренутку и на сваком месту кроз мноштво бенигних игара подстичу на *такмичење* у свему и са свима јер то је „важно за *социјализацију*“. Гајење овог усађеног и изниклог семена „*такмичарског духа*“, као нечег неупитно најпожељнијег, наставља се затим у старијем узрасту институционално у „башти“ система предшколства и школства које је примарно организовано као *такмичарска борба* око освајања награда, поена, бодова, оцена...

¹ *Марс* - римски бог рата и архетип борбе. Носилац је предаторског, милитантног, агресивног и освајачког. Радује се смрти (његов грчки пандан Арес је ослободио из окова Танатоса - бога смрти) свакога и ужива у мирису крви, звекету оружја и јауцима. У митологији представља силу што реагује из тела, инстинкта и не мислећи о последицама, ирационалност и ратничка помаћност, губљење разума, неконтролисана жудња за борбом и крвопролићем. Описиван је као глупак и онај „ко не зна шта је добро“ и нема карактер јер се окреће час против једних, час против других. Зевс га је отерао речима „*Немој ми долазити...Ти ни у чему више не уживаш него у свађи и тучи, због чега те презирем више него било ког другог бога на Олимпу.*“

Онај ко је опстао у том првом узгајалишту *такмичара* и успешно се пробио кроз надметања мале и велике матуре као награду добија отворена врата за *такмичења* око уписа на студије, стипендије, места у студентском дому, највише бодова на колоквијумима и испитима, најбржи завршетак студија са највишим оценама, најбољег ментора и дипломску тему, око титула магистра, асистента, доктора, професора, броја објављених стручних радова и освојених бодова са њима...

Ту су, наравно, свуда паралелно присутне и незаобилазне „ради здравља“ активности у спорту у којима се млади *такмиче* да као најбољи спортисти у клубовима који су „шампиони у стварању шампиона“ освојили најпрестижније медаље у конкуренцији других најбољих такмичара и клубова.

Убрзо се, затим, појављују *такмичења* („лактања“) ко ће се пре запослити и у бољој фирми, па *такмичења* у самој фирми за најбоље радно место, звање, најбоље пројекте, најбољу плату, бодове за премију, положај, каријеру... и бескрајна конкурентска *такмичења* на тржишту мноштва фирми.

Тако се долази до *такмичења* око поседовања највећег аута, најбоље куће на најбољем месту у најбољем крају града, најраснијег кућног љубимца, најбоље кућне помоћнице..., *такмичења* око најбоље хране и пића у најбољим ресторанима, за најбољи провод и шопинг у најбољим тржним центрима и најексклузивнијим продавницама, *такмичења* да се поседује и носи најбоље фирмирана роба, имају најбољи технички уређаји, сат, телефон, најдебљи банковни рачуни у најбољој банци....

Са тиме постају незаобилазна и *такмичења* да се у љубавном животу има најбољи партнер, да свадба буде непревазиђена, у најбољој цркви код најбољег свештеника, *такмичења* да брак, љубавница или љубавник буду бољи него код других, да деца из тих бракова буду најлепша, имају најбољу дадиљу, најбољи вртић, најбоље екскурзије, рођенданске прославе, летовања и зимовања, да иду најбоље одевени у најбоље школе и у њима имају најбоље оцене.

И у породици се гаји *такмичење* као идолатријски култ: родитељи се *такмиче* да привуку што већу „љубав“ деце, а деца да придобију што већу пажњу родитеља, баба, деда, рођака... и тако освоје наклоност за све боље поклоне око којих се и сами родитељи *такмиче* чији ће бити већи, лепши и скупљи.

Ако се такав човек у тој машинерији борбе једном некако и избори за тренутак смирења он свој одмор користи (изборивши место у најбољем одмаралишту са најбољом условима) да се са присутнима рекреира кроз *такмичење* око најбољих „лопачких“, скакачких, пливачких, бицикличких, плесних, планинарских... способности, веће кондиције или победа у друштвеним играма.

Но, ни ту се не завршава: жене се *такмиче* око најбољих фризера, козметичара, маникира, ципела, хаљина, већих груди и усни или мушких погледа, а мушкарци око тога ко ће више жена освојити, чија ће бити zgodнија или млађа, ко навија за бољи клуб, ко може више попити или појести, има веће мишиће, бољи чамац, мотор, бицикл, политичку странку, прибор за пецање, већи револвер, пуши „боље“ цигарете..., а и једни и други око тога ко ће бити више „ин“, „мејнстрим“, „фенси“, „urban-vip-celebrity“, слушати „бољу“ музику, ићи на „боље“ журке и имати на мрежама у тренду већи број „пријатеља“ и њихових „лајкова“.

О бескрају баналних *такмичења* у свакодневном животу око престижа ко ће возити брже и претећи оног који вози испред, утрчати први у аутобус, победити у борби за седиште, место у реду за касу, банку... не треба ни помен.

Ни треће доба човековог живота не заобилази овај ратнички „дух“. Какви су почетак и средина такав је и крај. Свуда је видљиво да се људи у позним годинама потајно и суревњиво *такмиче* не само око тога ко је пре отишао у пензију, из боље фирме и чија је пензија већа већ и око тога ко је мање болестан или супротно - чија је кеса са лековима пунија (или празнија), ко има више година, ко ће кога надживети, чија је меморија боља, ко има више наследника и ко ће им више оставити, ко ће

имати боље гробно место и већи надгробни споменик, чија ће сахрана имати више испратилаца, свештеник бити познатији, чији ће сећање на умрлог трајати дуже... Многи од њих чак и свој загробни живот виде као *такмичење* око тога иду ли у рај или пакао или ће осванути због целоживотног ратовања у *Валхали*.²

Дух тог компетитивног лудила не завршава се, међутим, на личном. Тако исто надмећу се и групе разних заједница, заједнице, друштва, народи, политике, економије, културе, цивилизације, војске... и то прикривено и индиректно или директно и отворено у међусобним ратовима.

*

*Највећа невоља овог света је
невоља неувидљива невоље.
Михаило Ђурић*

Ова концепција живота као свеопште *такмичарске* борбе сваког против сваког и свих против свих а око свега, у којој је увек „сва нада на врху копља“ (Шопенхауер), једина је лекција коју данашњи постмодерни људи уче и бубају у сваком тренутку и свим областима живота од рођења до смрти. Они се тако смишљено помоћу „*такмичарског духа*“ - *ривалства* у свему и његових деривата, још од детињства изкола индоктринирају, форматују и наркотизују да прихвате као природан живот *лављег друштва* (*societas leonina*) и менталитета Орвелове „*Животињске фарме*“. Дакле, један свет којим влада тоталитарни монопол *компетитивног* и живот *inter canem et lupum* „између пса и вука“ и *bellum omnium contra omnes* (рат свих против свих) - квазидарвинистичко гледања на живот као на прашуму у којој се сви међусобно једу и где „може бити само један“, „Распростирање је све“ (Цецил Родес), „Већа риба једе мању“, „Номо homini lupus“ (Човек је човеку вук), „Док једном не смркне другом не сване“, „Или си изнад или испод“, „Ко пре њему девојка“, „Свет није довољан“, *Divide et impera* (Завади па владај)...

Тако се креирају појединци и групе који не само да су усмерени ка престижу већ и славољубиви, грамзиви, самољубиви, горди, ташти и сујетни, а јер су *michi primo* - мени прво (место) и *primo mihi* – прво мени (грабежљивост) браћа и егосцентрици и индивидуалисти који су испуњени користољубљем, похлепом, завидљивошћу, саможивошћу, охолошћу, нарцисоидношћу.

У једном таквом свету је легитимно само такмичарско, а оно што се не надмеће је сумњиво и нема право да живи јер једино у борби се може видети ко је најјачи (читај „најсавршенији“, а у складу са социодарвинизмом³) пошто „Само најјачи имају право на живот (Хитлер – „*Mein Kampf*“).

² Огромна дворана дворца бога Одина у митологији северњачких народа у коју доспевају храбри ратници погинули у биткама. Она има 540 врата кроз њих свако јутро излазе на хиљаде ратника како би се цео дан бесомучно борили и после гозбе и ноћног одмора следеће јутро опет започели битку.

³ Обично се каже да је то концепција социодарвинизма но то је заправо концепција социо-квазидарвинизма јер „*Не побеђују најјачи нити најинтелигентнији већ они који се најбоље прилагођавају променама*“ – Чарлс Дарвин. Па ако бржа риба прогута спорију она није „савршенија“ већ само бржа при чему може бити и глупља, примитивније грађе, лошијих чула, неотпорнија на болести..., ако разбојник пребије монаха или дете он није зато „савршенији“ већ само јачи или силеција. Исто тако, ако савршенство постоји само кроз „више“, „брже“, „јаче“ - кроз низ надметања за „још“, „још“, „још“... непрекидних прекорачивања и претицања постигнутог, а која грабе у бескрај, тада се заправо за једини прави идеал савршенства скривено и неизречено признаје само *похлепа*.

Начин живота и идеологија о којима је овде реч су у модерној форми настали у 18. веку у склопу креирања миљеа који је најпогоднији надлазећој плими капитализма и његовом ратоборном и предаторском карактеру конкуренције и надметања (отимања) око ресурса, производње, продаје и поседовања материјалних добара и капитала.

У свим сферама живота се зато глорификује, потенцира и фабрикује борба, такмичење, сукоб, престиж, одмеравање, упоређивање, побеђивање, конкуренција, експанзија...без граница и мере, „уништење конкуренције“, „избијање на врх“, „борба за опстанак“, завидљивост да се постигне, похлепа да се зграби или преотме...

Стога чувено новоолимпијско гесло „*citius, altius, fortius*“ (брже, више, снажније) није ништа друго до плашт за „тренирање“ људске похлепе за што ефикасније, брже, више и снажније производити, продавати, трошити, зарадити, отимати, згртати, освајати... јер такав предаторски карактер људи је једино погодан и неопходан за успешно функционисање тог друштва бескрајног зидања једне нове вавилонске куле моћи и грабежа.

Отуд је доминирајућа етика идеологије савременог света *конкуренција вучијег чопора* у коме човек окружен непријатељима бива принуђен да окренут и утемељен само на себи као егоцентричној индивидуи непрекидно брани себе и своје интересе од свих и свега.

Но, јер само животиња обраћа сву пажњу на оно што је напада и оно што напада - дакле, *види само борбу*, тако и у свету бога Марса човек који свој живот живи само кроз пажњу усмерену на сукобљавање и конфликт, угроженост или угрожавање поживотињује. „*Чим нека животиња види другу животињу, она се с њом у души одмерава; а исто тако су чинили и људи из периода дивљаштва. Из тога следи да је тада сваки човек себе упознавао готово само с обзиром на своје одбрамбене и нападачке моћи.*“ (Фридрих Ниче).

У начину живота, дакле, у коме влада шумска борба за опстанак и где је „имати“ и „владати“ важније од „бити“ човек постаје неосетљив, слеп и слабо способан за вредности које превазилазе пуку *биологију и одржање* а у које спадају уметност, лепота, племенитост, идеали, пријатељство, љубав, култура... - *духовност*, а где нема, немогуће је и не постоје конкуренција и надметање, упоређивање, оцењивање и мерење. У вези с тим Марија Монтесори закључује да: „*Тако се човек више не брине за развој своје личности и себе као тоталитета већ за то да буде што погоднији за награду, признање, успех, продају себе, статус, положај...., за то не какав је стварно већ какав је најпожељнији да би имао а не био. Јер ако је „успешан“ он је вредан а ако је „неуспешан“ он је безвредан*“.

Но, на овај начин настаје једна култура људи који „...*мисле само на земаљско а трбух је њихов бог*“ (Павле, Посл. Ефесцима) и за које постоји само оно што се може валоризовати, избројати, измерити, зграбити, видети, опипати, појести и попити, схватити, изрећи, купити, продати... - корисно, калкулантско и рационализовано.

С тиме се, међутим, неприметно пропало и у раље *Мамоновог* света приземног, баналног, прозаичног, биологизованог, празног и поствареног живота савременог трговачког „дам за даш“ („*транге-франге*“) циничног човека новца („*Циник је човек који свему зна праву цену али ничему вредност*“ - Оскар Вајлд) кога посед поседује и код кога време није живот већ „време је новац“. Ту богови нису на небу трансценденције већ на земљи иманенције – у самопослугама, тржним центрима, банкама... *златном телету*, а свето није оно што на продају није већ оно што је на продају то је свето.

Зар је онда зачуђујуће што тај свет и његова култура на сваком кораку већ скоро два века живе *духовну декаденцију* оличену у све јачим ретроградним струјама да историјски инволуирају ка обрасцу цивилизације и човека карактера анималног грабљивца и дивљаштву у једном новом (технолошком) костиму?

На то указује антропологија ⁴ која налази да све варварске заједнице организују живот примарно у *компетитивној матрици*, да у њима доминира чулно-телесно над духовним, глас и крик над говором, ритам над мелодијом, спољашње над унутрашњим, визуелно над аудитивним, конкретно над апстрактним, корисно над етичким, практично над уметничким, брутално над обзирним, грубо над суптилним, крајности над финесама и мером, сукоб над хармонијом, иманентно над трансцендентним, бушење и бојење коже тела...

И у савременом свету доминира конкуренција на сваком кораку и то око чулног и материјалног док се духовно истискује и маргинализује, не чита се, не пише и не слуша већ куцка и гледа, мисаоно богата писана реч се замењује скраћеним информативним симболима и знацима, из говора нестају реченице а остају кратке речи које су на путу даљег скраћивања ка гласовима и крицима животиња, свуда конкретно доминира над апстрактним и дискурзивним, корисно над етичким, прагматично над лепим, мода самоистицања бушењем, бојењем и исцртавањем коже као у дивљачким ратничким племенима...

И археологија исто тако указују да је настанак цивилизације био свуда условљен одбацивањем номадског начина живота и градњом кућа, стационарних урбаних заједница са пољопривредом, металургијом, староседелачком уметношћу и културом... Насупрот томе токови савременог света глорификују, продукују и фаворизују номадски, мигрантски, несталан и несигуран живот човека у стању привремености (*homo precarius*), где је све нестабилно, на одређено време, упитно, флексибилно, нередовно, крхко, потрошно, расејано... Људи живе мобилно, на точковима, у авионима, без својих кућа, постојбине, идентитета, културе („Где ми је добро ту ми је отаџбина“), без сталног запослења, као интернационални (глобалистички) номади и Каиновске луталице... ратничких (радничко-робовских) хорди које се стално селе живећи од данас до сутра хаотично као Браунови молекули свуда и нигде трагајући по свету за својим пленом у страху преживљавања.

Отуд већина људи данас живи *неисторијски* – као животиње, у некој врсти „перманентне садашњости“ – „од данас до сутра“ јер обузети и заробљени непрекидним тучама јуре поред свог јединог живота без свести о његовом јуче, данас и сутра без икакве могућности да застану, ухвате корен и створе свој идентитет, сазру и израсту.

На то указује и естетски укус склоности свих варварских заједница, незрелих и деце ка свему што изазива и привлачи појачану сензацију игре чула: занимљиво, светлуцаво, шарено, сјајно, китњасто, бучно, истичуће...И савременим светом доминирајуће супкултуре влада сјај, чулност, хедонизам, бука, шаренило неона, спектакл, атракција, сензација, блештавило, визуелни и звучни ефекти, шљокице, кич... - вредности изворно варварског укуса.

⁴ Антропологија је утврдила да су *побеђивање* као мера и критеријум свих вредности уз *обузетост индивидуалним истицањем* два темеља на којима је организована свака *варварска* заједница. У њој доминира биолошко – телесно, чулно, инстинктивно, порив, нагон, физиолошко, несвесно, анимално, дакле, материјално у ужем смислу те речи над културним и духовним, необузвано над оплемењеним...; и потпуно материјално цивилизован - предметно и технички високо образован и развијен човек, дакле, може бити варварин ако је културно (духовно) закржљао и некултивисан јер „*Цивилизација мења свет али тек култура човека*“ – Андре Малро. Тако нпр. углађени господин који префињеним прибором у луксузном гурманском ресторану прождрљиво и незасито једе понаша се према исхрани *неоварварски* као и варварин који незасито прождире храну кидајући је зубима и прстима на земљи. И једним и другим влада, дакле, исти приземни, распојасани биолошки нагон грабежљиве и прождрљиве исхране а не они тим нагоном; похлепа је, такође, исто језгро које повезује варвара што пљачка и модерног банкарка што шпекулише јер док варвари отимају њихови цивилизовани потомци - неоварвари, варају.

То се очитује и на сваком кораку савремене (анти)културе – супкултуре, посткултуре..., а највидљивије у аналитичкој ваги духа сваке епохе - уметности која у данашњој форми највећим делом своје генеричко порекло вуче из *футуризма* и *дадаизма* са почетка 20. века.⁵

На том трагу, дакле, живи и делује и њихов потомак - савремена уметност (антиуметност): „Папирићи исцепкани по подовима музеја и галерија, телефонски бројеви по зидовима, побацане вреће или шарене крпе по поду, празне сале са једном тачком на зиду – то су уметничка дела која стварају и излажу данашњи „артисти“ (...) Технички ефекат крије инстант културу и њену празнину идеје, али је то зато изванредан начин да се забави необразована маса(...) Уметност је постала штос, смицалица и, пре свега, забава у којој се масе опуштају, неразмишљајући ни о чему што превазилази просеканестезиране јединке (...) Глорификација баналног која подржава само ефемерно под крилатицом – што глупље то боље.“ (Милош Шобајић – Сликај и ћути).

И овај данашњи - наводно „постидеолошки“ („век без идеологије“ – а заправо век једне најпримитивније идеологије јер је у њој оно приземно, вулгарно, банално, материјално, предметно, телесно, чулно..., дакле, *дистопија* чисте иманенције и бездуховности једина и највише идеја, визија и идеологија) 21 век је у истој матрици. Њиме, наиме, влада идеологија *постмодернизма* а он за темељ свог теоријског дискурса има општу *релативизацију - деконструкцију свих вредности*. Срце те релативизације је *персонализам* - егоцентрично схватање да је сваки човек као појединац и његово „ја“ центар света и мера свега па и вредног, истинитог, исправног, корисног, лепог... Тиме су, међутим, јер „Колико људи толико и ћуди“ – па „Све може“ изједначени и генерално истина и заблуда, болесно и здраво, лепо и ружно, порок и врлина, злочинац и спасацац, вредно и безвредно, култура и антикултура, правда и сила, значајно и безначајно, елита и полусвет, левица и десница, уметност и забава, мудрост и идиотизам...

Но, јер појам вредности се темељи на хијерархији и разликовању а не изједначавању општа релативизација свих вредности је исто што и негирање вредности

⁵ **Футуризам** (покрет „окренутих будућности“) настао у Италији почетком двадесетог века. „Лепота постоји само у борби. Нема ремек-дела чији карактер није агресиван. Поезија мора да представља насилни обрачун са непознатим силама, приморавајући их да се подчине човеку; хоћемо да славимо рат-једину хигијену света- милитаризам, национализам, деструктивне чиновне анархиста, дивне смртоносне идеје и презир према женама“ (Филипо Маринети, Манифест футуризма, 1908). Футуризам позива на рушење академија и музеја („треба уништити библиотеке, музеје и традицију“), уништавање фрески и катедрала, одбацивање културног наслеђа и културних ремек-дела трајних вредности („прошлост је увек заосталија од будућности“, „прогрес је у праву и онда кад има криво“), укидање правила граматике и интерпункције; гнуша се прошлости, посебно традиције, мрзи природу, књиге, школе, традицију, „правда, божанство и слобода су глупости“. Футуристи мрзе културу („Кад год чујем реч култура, ја откочим револвер.“ – Геринг), одбацују емоције, породицу, норме понашања, говора и писања... Славе брзину, авионске елисе, штектање митраљеза, шкрипу аутомобилских гума, мегалополисе, глорификују рат и милитаризам, анархизам, индустрију, машине и технику, насиље, енергију и заборав, величају сутрашње, ново, пролазно, потрошно и ефемерно... Овај *неоварварски* покрет је био „духовна“ арома фашистичке Италије и Нацистичке Немачке, Првог и Другог светског рата а иза уметности овог правца није остало ништа значајно вредно историји људске културе.

На линији радикалног футуризма се развио и *дадаизам* који је манифест нихилизма. Дадаисти, наиме, смисао деловања налазе у деструкцији смисла, бесмислу, апсурду и анархији: „...ми не волимо ни уметност ни уметнике“ (Жак Ваше); „Треба сваког дана плувати на олтар уметности“ (Филипо Маринети); „Дада то значи ништа, значајно ништа кад ништа има неко значење“ (Крис Гарет); „Ми смо против свих принципа, уметност је апотекарски продукт за будале. Све је што је бесмисленије, утолико боље... Дада неће ништа, ништа, ништа, ништа. Дадаисти сами не представљају ништа, ништа, ништа, ништа и без сумње они неће постићи ништа, ништа, ништа.“

пошто ако све има исту вредност тада више ништа није вредно. Савремени свет је, дакле са свих страна вредносно (аксиолошки) окренут *варваризацији* и *вандализацији* (лат. *vandalismo* – страст за рушењем и уништавањем достигнутих културних и уметничких вредности, склоност пустошењу и уништавању) вредности - *нихилизму*.⁶

⁶ С тим у вези је у својој *Вољи за моћ 1885-1888*. Ф. Ниче пророчки написао: „*Оно што износим представља историју следећа два века. Ја описујем оно што долази, што не може више другачије бити: успон нихилизма. Ова се историја већ сад може испричати јер је ту на делу њена нужност. Та будућност говори већ у стотинузнакова, ова судбина најављује свој долазак на све стране; све су уши већ начуљене да чују ту музику будућности. Цела наша европска култура већ се одавно, с некаквом тортуром, у агонији напетости, која из деценије у деценију бива све већа, креће као према некој катастрофи: она је немирна, махнита, нагла: као бујица која хита свом крају, која се више не промишља - која се боји свог промишљања. У вези са тим и Освалд Шпенглер, у својој *Пропасти Запада* је написао: „Када се цивилизација у будућности приближи своме врху, култура ће бити близу дна (...) Кад умире, култура постаје сува, техничка цивилизација која нестаје у маглама историје. Тада ће настати ново варварство – варварство међу машинама, али не усред шума и поља. Духовна култура ће тада морати да се повуче у катакомбе.“; Сличног је мишљења био и Николај Берђајев када је написао: „Свет ће бити подељен на *техномане* и *нове варваре*.“ На прагу смо, дакле, доба у коме је у свим сферама живота постао неизбежан судар света *вредности* и света *нихилизма*: света истинског и света турбо-инстант сурогата, света реалног и света симулације, света класичног и света пролазног, света потрошног, тривијалног, бројања и света вредновања, света различитости и богатства и света минимализма, осиромашења, редукације, уједначавања и симплификације, света мноштва форми и света у коме форме постају једна уни-форма, света здравог разума и света апсурда у коме логика и памет дубе на глави, света културе и света неоварварства, света слободе и света тоталитаризма, света оплемењивања и света „зомбирања“ човека..., - доба у коме, како је написао Гогољ, „*Највећа битка која ће се водити на позорници човечанства биће битка за људске душе*.“*

Али у том виолентном свету „без алтернативе“, што се лажно представља као једино природно и у духу Фукујаминог „*Краја историје*“ једино могуће, најбоље, рајско друштво „достигнуте утопије“ - па не треба други свет осим постојећег и сав смисао живота је још само одржање стања какво јесте (*Status Quo*) за вечно конзумирање његових савршених плодова, има, ипак, људи који који га одбацују јер се у њему не осећају људски. Они, хватајући дахове живота између туча и надметања у које су рођењем гурнути – подносећи а не живећи своје време, покушавају да га оплеме не или нађу излаз из загушљивог подземља његових туча, неспокоја, немира, терора бриге, угрожености, метежа и празнине.

Но, да ли је ту *аждају* могуће укротити? Да ли је уопште могућ другачији свет (*Новиков* бележи да је од 1496. године п.н.е. па до 1861. године - дакле у периоду од 3357 година, било 3130 година рата а 227 година мира, или другим речима: 13 ратних година на једну годину мира), другачије живети, мислити, осећати, делати... ван царства Марсовог неоварварства у коме нико није слободан јер свако - као у шуми, у сваком тренутку и на сваком месту ратује са сваким и свиме око свега?

Могуће је као *Status quo ante belum* („стање као пре рата“) јер такав један свет је већ постојао и то управо под нашим ногама. *Винчанска култура* са центром покрај Београда је била не само прво и најразвијеније урбано друштво на свету већ и

култура са најдужим трајањем без рата у историји људске цивилизације. Винчанци су живели равно 2000 година у миру и без духа супарничке конкуренције у периоду од од 6.500 до 4.300 године пре нове ере. Та култура није имали за идола „великог ратника“ већ скулптуру „велике мајке“ – симбол плодности и стваралачког са широко раширеним рукама. А онда су дошли *варвари*, донели свој Марсов свет и поздраве песницама и лактовим. Но, „*Ничја свећа не гори довјека*“ па је и неизбежно да *„Смерни ће наследити земљу“ (Јев. Мат. 5, 5).*